

konekcyne in odstraniti iz organizacije vse, kar bi mu nasprotovalo.

Ta člen bi se imel glasniti:

Vsa zgodovina slovenskega učitelstva dokazuje, da je vse, kar ima učitelstvo danes ugodnega, od dela tistih učiteljev borcev, ki so šli s svojimi načeli in idejami v ravni smeri

RADOSLAV KNAFLIČ:

Proglas-Deklaracija.*

(Dalej.)

4. Odkar smo v svoji novi državi rešeni nemškega jarma ter smo v Jugoslaviji postali s šolo vred državni, smo s šolstvom vred postali jugoslovanska država in narodno-politična zadeva. Šolstvo ostane tudi v naprej odličen »politicum«, saj ga ne da niti država niti narod več iz svojih rok. Razpolitičenje ali nepolitičnost šolstva za sedaj ni mogoča. Ako bi naše šolstvo prešlo biti državna in narodno-politična zadeva, bi mogla postati le še cerkveno-politična, morebiti celo po vzorcu starih časov ali pa boljševiška politična zadeva po vzorcu novih ruskih razmer, drugih činiteljev, ki bi se za sedaj za njo potegovali, ni, zato se mi dozdeva, da ponujamo v razpolitičenju svoje šolstvo nepoklicanim na razpolago. Ako bi bil predlog za razpolitičenje šolstva izšel iz Slomškove zveze, bi se temu predlogu ne čutil tako, kakor se mi čudim sedaj, ko je izšel iz vrst naše stanovske organizacije.

5. Slomškov sodobnik dr. Prešeren je bil kot pesnik slaven, toda kot politik je bil pravi Slomškov brat, morebiti še celo manjši od njega. O njunem času se je bil namreč na jugu avstrijske države porodil in se na Hrvaškem povzpelo na precej visoko stopnjo ilirski pokret, kojemu je bil vzvišen namen, ujediniti slovenski in hrvaški književni jezik pod geslom »Bog pomoz! k naši slozi!«. Vsi slovenski pisatelji so bili k temu ujedinenju povabljani. Pesnik in pisatelj Stanko Vraz mu je pristopil z navdušenjem pod geslom »Iz naroda za narod!«, toda dr. Prešeren se je obotavljal. Slomšek pa kolebal. Na Slovenskem ste med književniki nastali dve struži. Stanko Vraz za. Fr. Prešeren proti književnemu ujedinenju. Prešeren se ni hotel ločiti od svojega gorenjskega narečja, ker je bil z bog svojega omejenega političnega obzora preveč zakopan v svoj gorenjski krajevni separatizem. V tem jezikovnem boju je s pomočjo Slomška in drugih zmagal on nad Stankom Vrazom, gojil je svoje gorenjsko narečje še naprej kot književni slovenski jezik. Stanka Vraza pa je imenoval uskoka. Ta je deloval na to, da so se hrvaške besede prikojevale tako, da so se bližale slovenskim, a slovenske hrvaškim, česar Prešeren ni hotel ter je v svojem nizkem narodno-političnem obzorju onemogočil zbliznanje našega književnega jezika hrvaškemu, je povzročil njegovo rastoče oddaljevanje. Avstrijska vlada je tu spretno vmes posegla, izdala je naredbo, da izpiti naše mladine na hrvaških srednjih šolah nimajo tostran Litve nobene veljave, s tem je bilo nadalnje oddaljevanje slovenskega jezika od hrvaškega in obratno vzpostavljeno, ilirski pokret tostran Litve uničen, a jugoslovansko književno ujedinenje tudi za prihodnost onemogočeno. Slomškova in Prešernova narodna nepolitičnost je jugoslovanstvu kulturno mnogo mnogo škodovala. Prešernova še mnogo več nego Slomškova; kajti z dosego svoje države je bila ta škoda odpravljena, ujedinenje srbohrvaškega in slovenskega književnega narečja v en književni jezik pa je potisnjeno v daljnjo prihodnost.

* Opozarjamo na sklep org. eksekutive, da uredništvo ne prevzema prav v nobenem oziru odgovornosti za podpisane članke tudi ne vsebinsko, kar velja tudi za ta članek. Uredn.

Paberki iz načelnih borb.

Trditev: »Mani besedi, več dejanj!« Odgovor: Želio sami spodbijati s trditvijo: »Deklaracija postane pravomočna šele s sklepom delegacije, nimate li še pravice uveljavljati v javnosti!« Trditev: »Deklaracija je izrodek naš boljševikov iz Meziške doline!« Odgovor: Čestitam 11 predsednikom zelene gornje Slovenije! Trditev: »Deklaracija je breznačelna, koritarska!«

proti cilju. Niso se strašili pri tem ne trpljenja, ne žrtev. Ako je danes en del učiteljstva vztrajno temu dejstvu pripravljen odstraniti iz organizacije vse, kar bi nasprotovalo meglem idejam deklaracije, svobodno mu. Prihodnost bo pokazala! (Dalej prih.)

6. Tudi cerkev zlasti učeča cerkev, to so papež, škofje in duhovniki ne zasledujejo namena razpolitičenja, saj ima papež v vsaki državi svojega poslanika. Ne morem se tu spuščati v natančnejša razmotrivanja te zadeve, omenim naj samo, da je bil od več stotin papežev samo eden Jugoslovan in še ta je problematičen, večina njih so bili Italijani, a le malo drugih narodnosti. Omenim naj še našega pesnika duhovnika Aškerca, ki se je pritoževal, da ni našel med svetniki v koledariu nobenega Slovenca, a ne zato, da bi jih ne bilo, nego zato ker v Rimu niso iz cerkveno-političnih ozirov še nobenega Slovenca svetnikom proglasili. Tam so tudi proti staroslovanskemu bogoslužju vedno zavzemali nasprotno stališče.

7. Razpolitičenje šolstva je pri nas prvi službeno napovedal naš novi naučni minister St. Radič. Tudi ruski boljševiki so razpolitičili šolstvo, ko so prevrgli ves državni red. Šolstvo so upregli v voz svoje nove politike, pretvorili so ga iz prejšnje v novo boljševiško politično zadevo. Po podobni preobrazbi diši tudi Radičev proglas: »Školu je treba depolitizovati.« On odstavil v resnici vse učilske profesorje i sreske šolske nadzornike itd., ki ne urajajo njegovemu ukusu ter nastavlja druge, o kojih misli, da mu bodo povšeči. Ali je to razpolitičenje? Da, je! Toda kakor mu sledi novo upolitičenje, ta cela preobrazba pa ni nič drugega, nego ponovljeno političenje = politizacija šolstva. Tudi naš naučni minister nam z dejanji dokazuje, da je šolstvo politična zadeva. Njegova dejanja so v protislovju z njegovim trditvijo.

8. Izraz »šolstvo« obsega pojme šolsko upravo, vzgojo in poduk ter učiteljstvo. Na kaj se naj torej proglasov izraz »razpolitičenje« nanaša? Na upravo gotovo ne, kajti ta uravljala šolo kot državno in narodno-politično zadevo. Naravnost nezmišljeno se mi zdi trditi, da je treba šolsko vzgojo in poduk razpolitičiti, potem bi ne smeli v šoli več učiti, da smo SHS eden ujedinen narod, močati bi morali o svojih neodrešenih bratih, postali bi izdalce, ne smeli bi več učiti, da so tudi Čehi, Poljaki, Rusji itd. Slovani, da so imena naših mest, trgov, vasí, gor, rek in potokov staroslovanskega izvora, molčati bi morali o svojih državni ustavi, zakonodajstvu itd.; kajti vse to spada v narodopis in v državno politiko. Morebiti misli proglas, da se naj samo učiteljstvo razpolitiči, potem bi ne smel rabiti izraza »šolstvo«, temveč »učiteljstvo«. Ker je ožji pojem »učiteljstvo« vendar zapopaden v širšem pojmu »šolstvo«, greši proglas v tej točki tudi proti učiteljstvu. Ako bi bil Radič in njegov posnemalec pisatelj proglasa rabil izraz »strankarsko razpolitičenje šolstva«, bi nam bilo takoj jasno, kaj oda mislita, a tudi ta izraz bi morali odločno odklanjati; kajti v šoli se nismo in se ne bodemo nikoli dotikali strankarske ali morebiti celo volilne politike ter obžaluemo, da sta se v Jugoslaviji za sedaj našli četudi samo dve osebi, Radič in pisatelj proglasa, ki čutita potrebo razpolitičenja šolstva, s tem ste nas javno obdolžili nečesa, česar nikdar zakrivili nismo in česar v slovenskem šolstvu sploh ni. Razpolitičenje torej tu ni potrebno, drugod pa bi bilo, kakor nas uči zgodovina, zelo škodljivo (Dalej prih.)

Znak duševnega ubožstva! Odgovor: Glave doli, vi članj odsekov, gospodarskih, prosvetnih, stanovsko-političnih! Čemu trgate denar za »Prosveto«, »Omladino«? Trditev: »Deklaracija je kapitulacija pred Slom. Zvezo.« Odgovor: Besedilo deklaracije je moralo pač neprebavljeno preiti svojo naravno pot. Trditev: »Za deklaracijo glasujejo samo bivši Slomškari!«

Odgovor: In doslej smo donosno trkali na število svojih članov in se nismo sramovali nikdar, tudi oni ne, ki smo jim molili ovsu, da so prestopili mejo.

Vi »stari«, ki doslej niste poznali prave smeri, učite se je danes, spoglejte in vrnite se od okuženih. — »Krvna osveta«. »Klin s klinom«, to je znak »kulture« 20. stoletja! To so bila stanovska gesla v preteklosti.

Trditev: »Ni davno, ko smo glasovali za bleiske resolucije!«

Odgovor: Tov. Rajšp na seji širjega sosveta govori: Kar je bilo pred 20., 15., 10., da pred 5. leti; to ne velja danes! Tega se zavedaj J.!

Trditev: »Bleiske resolucije so bile strogo svobodomselne, naperjene proti Slomškariem!«

Odgovor: »Bleiske resolucije« so bile odgovor »katehetskim resolucijam« in samo tem namenjene. Slomškari so tedaj sami izključili duhovščino iz svojih

vrst, ker so upali, da bomo mi treznejši, dostopnejši. Čas nas je pa zavedel v stari tir.

Trditev: V »Tovarišu« se oglašajo samo malkontenti, ljudje, ki nikdar niso ničesar delali!

Odgovor: Malkontent je, kdor obsodja slaba dejanja, in teh nas je veliko. Kdor še ni delal mora enkrat začeti, in če ni še doslej začel, mora biti krivda na njih, ki so mu branili.

Trditev: »Deklaracija se pú-lite za »stolčke!«

Odgovor: To blato ni vredno niti pljunka. Moj stolček rezerviram najhujšemu protideklaratorju.

Dovoli, gospoda je bratomornega boja! Iz ognja naj poleti zavest, da smo danes v državi SHS, doslej bratovsko in versko razkosani, da nam je treba »državno edinstvo« udeistviti, kar pa je možno le z medsebojno ljubavjo, ne pa z mečem v rokah.

Josip Lavaine.

V pojasnilo.

Nekateri »protideklaratorji« niso žrbirčni v sredstvih, ko nimajo stvarnih protiangumentov. — V novomeškem okraju se n. dr. širi glas, da je »Deklaracija« nesprejemljiva... ker sem se jaz ponudil oblastvu za pouk italijanščine na Rakeku.

Ker je nekaj resnice na tem, ne morem odrekati tem »tovarišem« volunškega talenta. Boljše nekaj kot nič!

Najraje bi s to konstatacijo končal. A ker vidim, da odločujejo osebnosti v tem našem »stvarnem« boju: Evo kaj je resnica:

V mesecu februarju leta 1925, se je na Rakeku izvedelo, da se Rakek razširi v mednarodno postajo. Posledica tega bi bila, da bi na Rakek prišlo okrog 60 laških rodbin laške banke in laški trgovci. Kakor imajo že sedaj rakovski trgovci v svoji službi vsaj enega nastavljenca, ki je zmoežen laškega jezika, tako bi čas zahteval, da bi vsaka tvrdka pozneje bila naravnost primorana razumeti jezik tistih ljudi, ki tvorijo največji procent vseh odkupovalcev ali po domače: ki prinesejo največ denarja na Rakeku v našo državo. Zaradi tega so nekateri starši spoznali, da se odnira njihovim (slovenskim) otrokom leba bodočnost, če bodo vsled znanja jezikov mogli konkurirati z bodočimi prosilci služb pri raznih tvrdkah na Rakeku. Prišli so in me prosili da bi njihove otroke v prostem času učil laški jezik.

Ker sem spoznal delikatnost te zahteve (otvoril bi bil lahko laški kurz privatno, ne da bi mi bilo treba iskati nosebnega dovoljenja), in ker sem hotel svojo osebo

kriti (danes vidim da je bilo to potrebno), sem dne 27. februarja 1926 naznanil to prošnjo staršev oblastvu, mu obrazložil vse argumente, ki govore za otvoritev kurza in prosil za navodila. Oblastvo je bilo proti kurzu in stvar je padla v vodo.

To je ves moj greh, da pa prihranim organizaciji policiji trud, povem še to: da je kurz italijanščine na Rakeku iz gospodarskih ozirov potreben — trdim se danes in težko, da bi kedaj to mnenje izpremenil. V tem oziru naj nam služijo fašisti za vzgled, kateri se pridno uče slovenščine, da lažje izpodrivajo naše ljudi. To je zdrav in praktičen šovinizem.

In sedaj se vrašajmo, kaj je hotela naša policija z zgoraj navedeno trditvijo dokazati? Ali morda, da je moj nacionalizem bolj slabe sorte? V tem oziru sem tako domišljav, da se klevetnikom ne bo posrečilo dokazati nasprotno. Ali hočete, da pričnemo odiozni boj dokazov in primer?

Še to: Nekateri protideklaratorji bojevniki ne morejo razumeti, kako da se morejo ljudje nesebično boriti za »abstraktno« idejo in sklepaio po lastni mentaliteti: »Gotovo računajo na nadzorniške in podobne stolčke.« Tem odgovorjam:

Na čelu borbe za pravico in za ugled stamu, v prvih vrstah boja za »Deklaracijo«, stoje največini ljudje, ki so jim bili v zadnjih letih ponujani razni »stolčki«, na jih niso sprejeli.

Gg. protideklaranti storite i Vi tako — in naše vrste bodo čiste.

Josip Ribičič.

V obrambo na članek tov. Dostala v »Jutru«.*

Popolno zadoščenje na podpisane in anonimne klevete v »Jutru«, ki so si podobne kot las lasu, mi je zadala izjava in obsodba »Jutrovih« dopisov s strani članov ožjega sosveta, ki dobro poznaio moje delo in tudi vse razmere in dogodke v naši organizaciji od prej in v zadnjih dneh, da jih ni mogoče preslepiti z enakimi neistinitim »šlagerji«, kakor jih prinaša »Jutro« proti moji osebi, in ki morajo zaleži le pri onih, ki nimajo točnih podatkov o razvoju zadeve in presojaio vse do vseh političnega lista.

Soglasna odklonitev preklica Jelenčeve in Dostalove demisije temelji na argumentih in dejanjih v korist organizacije, ki so si jih člani ožjega sosveta pridobil na podlagi vpogleda na obe strani, brez vsakega vpliva. In kakor so sodili člani ožjega sosveta, tako bo sodilo vse članstvo, ko dobi vpogled, kakor ga imajo člani ožjega sosveta v vsi zadevo. Po zadnjem dogodku je bilo onemogočeno celo članom ožjega sosveta, ki so proti deklaraciji, vsako posredovalno delo.

Kako drže argumenti o zahrbtnosti in o tanih sestankih v Mariboru ter druge klevete, se je prav dobro videlo na zborovanju ljubljanskega učiteljskega društva, ko sem bil izzvan od tov. Dostala, da sem zadevo pojasnil in ob navzočnosti tov. Jelenca in Dostala zavrnil.

* Čitatelji naj oprostite, ker sem izzvan in sem primoran se braniti. Če izgleda zadeva več ali manj osebna, ni moja krivda. Kakršen napad, tak odgovor. Ker sem bil napaden kot urednik, mi menda tudi pripada prostor v listu.

vse očitke, na podlagi česar so pričeli potem njihovi pristaši ubajati od zborovanja in je bil končen njihov poraz 44 proti 7, vkljub temu, da so do zadnjega svojih zvestih spravili na zborovanje.

Od prvega početka naprei se je najprej anonimno, in šele sedaj s podpisom, sejal razdor v naše vrste potom »Jutra« in se je vedoma in hotoma vso zadevo slikalo kot popolnoma osebno, dasi se »Tovarišu« ne more očitati ničesar v tem oziru.

Na osebni, maščevalen napad tov. Dostala v nedeliskem »Jutru« na le sledeče:

Člani ožjega sosveta vedo, da se je komunike članstvu glede odklonitve preklica Dostalove in Jelenčeve demisije sestavljali šele na seji ožjega sosveta brez vsakega prejšnjega koncepta ali dogovora in da sem se jaz celo branil sodelovali pri tem, da bi tako odvadei očitek vsake osebne osti.

Ni tudi res, da sta bila tov. Jelenca in Dostal pozvana od zagrebškega poverjenistva in centrale UJU, da prekličeta svojo demisijo (pozvana sta pa pač bila od »kluba demokratskih učiteljev«), zagrebško poverjenistvo je pa izrazilo le željo, da bi v to svrhom stopilo v stik z ožjim in širjim sosvetom (a ne preko njih), medtem ko je Izvršni Odbor UJU v Beogradu vzel izpremembo v našem poverjenistvu na svoji seji na znanje. (Glej »Narodno Prosveto«.)

Res je, da se je pov. tov. Gnuš trudil zadevo zopet izravnati ter je v to svrhom posređoval na obe strani, z njim se je trudil tudi tov. Rus; toda, kakor je na seji širjega sosveta vsako pomirjevalno besedo tov. Gnuša sproti ubi-